

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0

DRVA

Kazivač: Ante Pavelić, (1909. – 1995.).

U ranoj je mladosti postao sljedbenik Radićeva političkog nauka, 1935. god. postao je trnovački seoski starješina, a 1937. god. predsjednik Hrvatske gospodarske seljačke zadruge u Trnovcu.

Govorni zapis, kazetofonska vrpca, 1987., snimila Maja Pavelić Runje (sinovka) koja je govor i transkribirala.

Već sam nekako oko svoje dvanajste godine sam iša u drva u ove naše male šume, na Jedovno¹ ili u Zapikovac, i vozija i u grad² – prodava i ili dava ljudim za kakvu uslugu koja je trebala³ za kuću. Prid rat sam već koji put sam sika drva u šumama u Štirovači – tamo su najlipše šume na Velebitu! – i od tamo silazija u Trnovac i priko Brušana iša u Bag⁴, ili sam iša ravno prema Stupačinovu, pa priko Šušnja u Bag i Starigrad. Za vrime rata nisam bija uzet u vojsku, nego sam ima dužnost svojim kolim privozit za našu vojsku, iz Gospića u Bag i nazad. U takvim sam prilikama vaik u kola utovara i nešto svog. Ipak, veće poslove, posebno s drvim, počēja sam vodit tek posle rata.

Odma posle rata – 1945., 1946. i 1947. – moralo se vozit *dobrovoljno*, za *Obnovu*, pa i po više dana. Nekako krajem 1947. počela je država za vožnju nešto i plaćat. *Obnovom* je u Gospiću upravlja neki Dane Maoduš, iz Medka, i on j odlučiva kome će dat koji posa. U vlaškim su selima obnavljali škole i kuće, a gradili

---

1 Jadovno

2 u Gospić

3 nedosljednost u ikavici, posljedica starijih ili novijih jezičnih dodira; također: *posle*, *trebati*, *čoeck*, *odednom*, *pijesak*, *seno* i dr.

4 Karlobag

su i zadružne domove i velike zadružne štale. Za tu sam *Obnovu* vozija u Medak, Novo Divoselo, Vrebac, Mogorić i Papuču. U Raduč sam vozija drvenu građu za gradnju stanova, a u Medak i u Sastavke pod Udbinom daske za gradnju mostova.

Iz Trnovca su, osim mene, kirijali još i Nikola Tomljenović Stipaičin i Jace Pavelić Grgin, i Jure Novačić Tocin, s Jedovnog. Meltu⁵ i pijesak su privozili Joso Brkljačić Jozgin, Mijat Milković Miškera i Nikola Milković Josinov. Svi smo mi imali dobre i jake konje.

Mislim da sam u jesen 1947. prvi put za svoj račun vozija drvenu građu u Dalmaciju, a tako i Nikola Tomljenović i Jure Novačić. Išlo nas je više u isto vrime, nas sedmorica ili osmorica, svaki sa svojim konjim i kolim. Osim nas Trnovčana bila su dvojica Pazarištana i dvojica Smiljančana. O putu smo se petkom⁶ dogovarali u gostioni Pere Došena u Gospiću, a na ugovoreni dan, sastali smo se oko ponoći prid tom gostionom i skupa krenuli. Znali smo da j u Dalmaciji velika nestašica drvene građe i da ćemo prodat sve što povezemo.

Put u Dalmaciju bija j težak, i za ljude i za konje. Na mnogim je mistima bilo jako opasno. Oko Knina je bilo još četnika, zaostali iz rata. Zato j i išlo nas više kola u isto vrime.

Kola su se morala dobro pripravit, a građa dobro učvrstit. Za konje se u vriće gruvalo seno⁷, a u konjzobice zob. Gledalo se vrime. Ako je zabentilo⁸ nad Velebitom, znalo se da će jaka kiša, snig i bura, i da treba čekat da se vrime smiri. Tek bi tada išli.

Do Benkovca, kamo smo kasnije najčešće išli, trebala su nam tri dana. Prvu bi noć zanočili u Ričicama, u avliji⁹ Duje Tomičića, drugu noć negdi uz cestu kod Obrovca ili kod Karina, a treću bi veče bili u Benkovcu. Spavali bi pod kolim, na ceradama i biljcima. Konje je vaik trebalo dobro pokrit. Taj je Dujo Tomičić bija dobar čoek. Vaik je spominja da su mu partizani ubili dvojicu sinova.

Najteži j dio puta bija uspon od Gračaca do Vraca. Konjima je tu bilo teško, pa je koji put trebalo imat i trećeg konja, za privor. Njegov bi se vagir¹⁰ veza lancem za rudu, pa bi vuka prvi, prid parom konja. Teško je bilo i u Obrovcu, jer je u to

5 grublji građevinski pijesak, prosijava se kroz krupniju *sitn'cu* negoli *pijesak*

6 petak je u Gospiću bio sajmeni dan

7 *seno* je između dva rata potisnulo staro *sino*; pedesetih godina *sino* su još rabili stariji govornici

8 crno se naoblačiti

9 veliko ograđeno dvorište s vratima: manji prostor je *dvorište*

10 poluga na čijem su kraju štranjge, remeni i lanac, koji vode do *ajma*, na glavi konja

vrime preko Zrmanje bila skela, nije bilo mosta. Kola bi se na tu skelu teško uspinjala, a konji bi se uznemirili jer su se bojali vode i ne bi tili vuć.

Uz svaka su kola morala biti dva čoecka. Sa mnom su najčešće išli moji sinovi Dujo ili Braja. Jedan je vaik mora bit uz vintu¹¹. Kad su se kola penjala, trebalo j odvintavat, da se konjima ne oteža, a kada smo se spuštali, na primjer prema Kninu, trebalo j jako pazit i dobro vintat. Iz drva od vinte vrcale bi iskre, a često bi se vinta i priglođala.

Kotač bi nam često počeja klapat, palci¹² bi se olabavili, napuka bi koji dija u gobelji¹³, spala bi žinja¹⁴, puka bi cili kotač, ili bi se skršija stup¹⁵. Nekad bi nam bura strgla i odnila vriće sa senom, a dogodilo se i da se konj ozlidi ili da oboli. Ako bi konja zabolija gležanj, na zglob bi mu priko noći vezali komad žaka¹⁶ s gnjilom i ostikom¹⁷, al ako bi teže obolija, ne bi mu mogli pomoć. Jedne mi j godine jedan moj lisac mora ostat kod jednoga čoecka u Cerju jer se naja simena od čemerike koja je nakon branja bila valjda zaostala na dnu konjzobice.

Prisritali su nas i gadni ljudi. Jednom su nam se, na povratku, nad Gračacem, dok smo kod jedne kuće na osami pojili konje – na tom je mistu danas tunel, koji je napravljen kad se gradila i asfaltirala cesta – približili neki bradati ljudi i tražili da se napiju vina. U kolim je bila bačva vina, jer smo na povratku uvijek vozili vino. Od tada smo pazli da uvijek sa sobom imamo gumu, da vino možemo povući.

Nakon nekog sam vrimena u raznim dalmatinskim mistim ima sve više poznati ljudi. Oni su mi pomagali nač kupce, tako da sam kasniji godina vozija građu koja je već bila naručena. Bija sam dobar s ljudim u Posedarju, Karinu, Pidrugi, Benkovcu, Stankovcima, a i u drugim mistima. U Gornjem Zemuniku puno mi je pomaga neki Ante Viduka. Mnogi su od nji kasnije češće dolazili k meni u Trnovac.

Oko 1955., 1956. počeja sam za vožnju u Dalmaciju zakupljivat kamione i nisam više iša kolim i konjim. To je bilo lakše, što se samog puta tiče, al je s druge strane opet bilo teško. Trebalo se snalazit i prikriivat. Država nije dala vodit privatne poslove i trgovinu. Režim je bija gadan. Nisi smija dić glavu. Osobito nisi smija dić glavu kao Rrvat. A ja sam tija radit. Tija sam školovat svoju dicu.

11 kočnica

12 veza između *trupine*, središnjeg dijela kotača i vanjskih zakrivljenih drvenih dijelova (gobelje)

13 vanjski zakrivljeni dijelovi kotača, vanjski drveni obruč kotača

14 željezni obruč na kolu, na *gobelji*

15 stup na gornjem trupu kola

16 vreća

17 ilovača i ocat

Sićam se da mi j bilo drago kad mi je u jesen 1957. šumar Laktić koji je bija šef šumarije u Bagu, bija je odnekud iz okolice Rijeke, ponudija da uzmem devet jela koje da je vior izvalija, kod Šarića duplja. Za to je područje bila nadležna Baška šumarija zato jer šume iza Razvanuše¹⁸ katastrom pripadaju Lukovom Šugarju. Laktić mi j reka: „Provali su i izvuć neki Lovinčani, al nisu mogli. Ante, ja ti i da-jem po najnižoj cijeni!“ Laktića sam bija upozna jer sam vozija neke okorke i oberšpice¹⁹ kad se gradila neka državna kuća na Kalanjevoj ruji.

Do ti me j jela tada odveja neki lugar Miloš, Vla, iz Počitelja. Iz Razvanuše do Šarića duplja vodi stari put priko Ravnog samara i Jelove ruje. To je od Trnovca morda i dvadesetak kilometari. Zato sam ja tog dana podranija, krenija iz Trnovca prije zore i u zoru naša tog lugara u Brušanima. Odma smo krenuli u šumu, stazom, popriko. Lako smo našli srušene jele. Bile su sušci, iglice su im već bile spale, ali su sve bile zdrave i prave. Ležale su u dubokoj strmoj dolni, sigurno trista metari ispod puta. Misto je bilo mračno, nebo se od šume skoro nije ni vidlo.

U ranu zoru drugog dana iz Trnovca smo u Šarića duplje krenuli kolim i konjim moj sin Dujo, zet Ivan s jednim svojim dobrim konjem, i ja. U Razvanuši u nam se pridružila dva čoecka s kojim sam se bija dogovorija da će mi doć pomoć.

Svi su ljudi cili dan teško radili, mučili se, izrađivali te jele, a ja sam s konjim otvara put. Šumar mi j bija reka da mogu srušit sve što mi bude smetalo, pa sam tako i napravija.

Pridveče su radnici i Ivan otišli kući, a Dujo i ja smo ostali, da trupce izvućemo na put.

Već sam kod dolaska s lugarom bija vidija da su na obližnjoj livadici dva stana, dvije stare kućice, koje su pripadale Podgorcim. Donji im j dija bija zidan, s niskim podrumom za ovce, a gornji j bija drven, s prostorijom za ljude. Bija sam odma odlučija da ćemo tu noćit, pa smo već to jutro odma nakon dolaska bili na ognjištu zapalili vatru. Ta j vatra vaz dan gorla, dok smo god mi bili tamo.

Uveče j prvo trebalo sklonit konje Za to smo morali dobro potkopat ulaz jer su vrata bila niska, pa jedan moj konj nikako nije moga uć. Unda smo se sklonili mi, legli smo uz vatru, na biljce. Al nismo oba spavali. Jedan j vaik bija budan i pazija j. Šarića duplje je pod Panosom²⁰, visoko, i tu se, ka i svagdi na Velebitu,

---

18 Rizvanuša

19 vrh stabla, osobito vrh jele (njem.)

20 Panas

Ante Pavelić, desno, Trnovac, 1938. (na kolima brat Ive, ročnik vojske Kraljevine Jugoslavije, Ante ga vozi na vlak u Gospić; u sredini nepoznati muškarac)

vrime u čas promine. Bila je kasna jesen, i moglo j svaki čas počet kijat, a unda mi otud više ne bi mogli izać.

Drugi smo dan vukli trupce, sa sva tri konja. Konji su se izmučili, ožuljali su sve noge, ali uspili smo na put dovuć sve trupce – pa i zadnji, od najveće jele, s kojom je bilo najteže.

Dva, tri dana kasnije doša sam kamionom i s lugarim koji su promjerkama izmirili drvo i dali mi račun da nosim u šumariju, ovaj put u Gospić.

Tog je dana, dok smo drugi put trpali trupce u kamion – bilo je tu dva kamiona trupaca – iznenada poče padat snig. Prvo samo malo, a unda sve gušći i gušći snig. Sićam se da je, kad sam u noć doša kući u Trnovac, snig i kod nas već bija do kolina. Kasnije sam od nekog iženjera Cara, koji je bija u šumariji u Gospiću, čuja da se u blizini mista s kojeg smo izvlačili jele u to vrime smrzlo puno divlji prasaca. Prasci su se tili probit na južnu stranu Velebita, di je bilo toplije, al nisu uspili i životinje su se smrzle. Lugari su po tragovim vidli kako su odrasle životinje u toj prilici ile mlađu prasad.

Trupce sam dao pilat na Miljuškinoj pilani i to na dug, dok ne prodam daske. Miljuška, Milan Jelača, drža j pilanu u Novom, a bija j dobar sa mnom. Poštivali smo se, virova mi je. A i volija me. Volija j i moje ime. Uvik bi me dočekiva: „Pavelću, al mi je drago da te vidim!“

A ispila mi je baš lipe daske!

Za vožnju u Dalmaciju mi j tada treba dobar kamion, pa sam se u Gospiću dogovorija s Jakcom Čorkom, koji j ima za ono doba velik i jak kamion.

U Šumariji u Gospiću uspija sam dobit izvoznicu „Za Zadrugu Banjevci, Dalmacija“. Šumar me pozna, zna j da to nije istina, ali je napisao kako sam mu reka. U to se vrime nije smilo prodavat privatnicim, i zato j za me bilo važno da je pisalo „Za Zadrugu“. Točno je bilo da sam ja to vozija poznatim ljudim, u Smilčić.

Kiša j padala prid zoru onog dana kad sam s Jakcom tija krenut. Stajali smo prid njegovom kućom u Budačkoj ulici – daske su već bile bulane²¹, kad je odedom k nami doša neki čoek i bez pitanja se popeja u kabinu. Nije ništa govoriya, samo je šutija. Jakca me j u to, prije neg smo krenuli, pozva kratko u kuću i reka mi: „To je oznaš! Udbaš! Treba ga se čuvat. Lopov! Gad!“

Ja sam sidija gore, na kamionu, na daskam, a Jakca i udbaš u kabini. Prosvitlilo mi se kad je Vla siša, na izlazu iz Medka, iza mosta i zadnji kuća! Kasnije mi je Jakca ednom u Gospiću pripovida kako ga je taj čoek zva i ispitiva da što sam ja na povratku nosija sobom iz Dalmacije!

Eto, vrimena su bila teška. Život j bija težak. A šuma i Velebit su mi pomagali život.

Zato sam Velebitu spiva pismu:

*Velebite, Ti si silna gora,
sve od Like do sinjega mora.
U tebi sam provodija dane
sve od svoje ja mladosti rane.
Ja u tebi ostavi svu snagu.
Velebite, poznam tvoja brda i dolne,
Od Šugarske do Bačić dolne.
Poznam tvoje ceste krivudave,
gordi Alan i Zrmanjski klanac,
a i Vrace kod Gračaca grada.
Sve tri su mi zadavale jada.
Baška cesta, to se zove Ura,
njezina me ošurila bura
puno puta, rano moja ljuta.
Al ja za to ne ljutim se na te,
jer te volim Velebite, brate.*

21 označen lugarevim čekićem